

SANATSAL YAZILAR - I

4. HAFTA
TÜR 102-Türk Dili II

Amaçlar

Bu bölüm tamamlandıktan sonra;

- Genel hatlarıyla sanatsal yazıların özelliklerinin kavranması,
- Edebi türler içinde sanatsal yazıların diğer türlerden farkının ayrıntılı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar

- ❧ Kurmaca
- ❧ Olay
- ❧ Anlam
- ❧ Sanatsal Yazı
- ❧ Edebi Tür
- ❧ Bilimsel Metin
- ❧ Olay Örgüsü

İçindekiler

- Sanatsal Yazı Kavramı
- Destan
- Masal
- Fabl
- Öykü
- Roman

Sanatsal Metinlerin Özellikleri

- Sanatsal metinlerde amaç yaşanan bir olayı aktarmaktan çok hayal gücü ve yazarın iç dünyasının yansıması ile oluşturulmuş kurmaca bir dünyanın aktarılmasıdır.
- Öğretici metinlerden farklı olarak okura bilgi vermek amacı güdülmez. Sanatsal metinler didaktik olmak zorunda değildir.

Sanatsal Metinlerin Özellikleri

- Sanatsal metinlerde üslup kaygısı mevcuttur.
- Sanatsal metinlerde anlam göreceli ve örtüktür.
- Öğretici metinlerde dil göndergesel işlevi ile kelimeler de gerçek anlamıyla kullanılırken sanatsal metinlerde sözcükler daha çok yan ve mecaz anlamı ile kullanılır.

DESTAN

- œ Edebi türler içinde en eski geçmişe sahip metinlerdendir.
- œ Milletlerin yaşadığı tarihi olayların efsaneye dönüşmüş anlatıdır.
- œ Sosyal, kültürel, siyasi, dini, ekonomik vb. birçok alanla alakalı göç, kıtlık, savaş gibi büyük olayların, halkı heyecanlandıran kahramanlıkların ardından yazılmışlardır.

Destan

- Doğal destanlar anonimdirler.
 - Karakterleri doğaüstü güçlere sahip olabilir.
 - Doğal destan ve yapay destan şeklinde ayrılırlar.
- Yapay destan bir şair yahut yazarın millet tarihinden seçilen bir olay üzerine hayal gücünü kullanarak yazılan biçimdir.

Destan

Dünya edebiyatında

- ❧ Firdevsi'nin yazdığı *Şehname*(İran),
- ❧ Homeros'un *İliada ve Odyssia'sı*(Yunan),
- ❧ Milton'un *Kayıp Cennet*(İngiliz)
- ❧ Tasso'nun *Kurtarılmış Kudüs'ü* (İtalyan) çok meşhurdur.

Destan

- œ Finlilerin Kalavela,
- œ Akatların Gılgamış,
- œ Kırgızların Manas,
- œ Cermenlerin Nibelungen,
- œ Hintlilerin Ramayana ve Mahabrata,
- œ Fransızların Chanson de Roland,
- œ Japonların Şinto gibi önemli destanları vardır.

Türk Destanları

İSLAMİYETTEN ÖNCEKİ DÖNEM

- ❧ Göç Destanı: Uygurların birliğini koruyan tılsımın bozulmasından dolayı yaptıkları göçü anlatır.
- ❧ Türeyiş Destanı: Uygurların, Göktürk soyundan ortaya çıkış hikayesini anlatır.
- ❧ Şu Destanı: Türk hükümdarı Şu ve Büyük İskender'in mücadelesini konu alır.

Türk Destanları

- ❧ Oğuz Kağan Destanı: Olağanüstü özelliklere sahip bir kahraman olan Oğuz Kağan'ın hayatını anlatır.
- ❧ Bozkurt Destanı: Savaşta yenilip yok olmak üzere olan Göktürklerin kurtulan bir genç ve dişi kurttan tekrar türeyişlerini konu alır.

Türk Destanları

- ❧ Ergenekon Destanı: Türklerin kurt soyundan türeyişi ve yaşadıkları dağlarla çevrili vadiye sığınmayıp ayrılışlarını anlatır.
- ❧ Yaratılış Destanı: Yerkürenin ve insanlığın yaratılışını konu alan Altay- Yakut zamanından bir destandır

Destan

İSLAMİYET SONRASI DÖNEM

☞ Bu dönem destanları başta Manas ve Cengiz Han, Battal Gazi, Köroğlu, Danişmed Gazi'ye ek olarak destan özellikleri taşıyan Dede Korkut hikayeleridir.

Yapay Türk Destanlarının en ünlüleri ise

☞ Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Üç Şehitler Destanı*,

☞ Nazım Hikmet'in *Kurtuluş Savaşı Destanı*'dir.

Örnek Metin 1: Manas Destanı

<https://www.youtube.com/watch?v=wUjFZaPB5k4>

MASAL

- Sanatsal anlatılar içinde destan gibi eski geçmişe sahip olan bir diğer türdür.
- Olağanüstü olaylarla ve kişilerle süslüdür
- Zaman ve mekanı belirli değildir
- Anonimdir.
- Çocukların hayal gücünü geliştirmek ve etik mesaj vermek gibi amaçları vardır.
- Masal kahramanları her tabakadan seçilebilir.

Masal

- ☞ Ait oldukları milletin kültürüne ait izler taşıyabilirler.
- ☞ " Bir varmış bir yokmuş..." gibi tekerlemeler ile başlar.
- ☞ Kötüler cezalandırılır. İyiler ödüllendirilip mutlu sona ulaşır.
- ☞ Sonu klişeleşmiş sözlerle biter: " Gökten üç elma düşmüş. Biri bana, biri masalı söyleyene, biri ..." gibi.

Örnek Metin 2: Ali Cengiz Oyunu

[tıklayınız.](#)

FABL

- ☞ Kahramanları genellikle hayvan ve bitkilerden seçilen ve insan özelliği verilerek konuşturulan alegorik türdür.
- ☞ Kahramanları ders niteliğinde olaylar yaşar.
- ☞ Ahlak dersi vermek başlıca amacıdır.
- ☞ Düşündürücü niteliktedir.
- ☞ İyilik, adalet, dürüstlük, kıskançlık, kötülük, düşmanlık gibi konular işlenir.
- ☞ Olağanüstü unsurlar mevcuttur.

Fabl

☞ Hint Edebiyatında Beydeba, Batı'da Ezop ve La Fontaine gibi ünlü yazarları vardır.

☞ Doğu'da Feridüddin Attar'ın *Mantıku't Tayr* (*Kuşların Dili*) eseri ve Türk Edebiyatında *Hârname* ünlü örnekleridir.

Fabl

Örnek Metin 3: Kurtla Kuzu

Kurdun biri, ırmaktan su içen kuzuyu gözüne kestirmiş. Kuzuya bağırarak: “Sen benim içtiğim suyu niye bulandırıyor sun!” demiş.

Kuzu: “Ben sizin suyunuzu nasıl bulandırırım? Siz yukarıdasınız, ben aşağıdayım. Su yukarı doğru akıyor ya!” demiş. Kurt sinirlenmiş: “Sen ne haddini bilmez bir kuzusun, seni ilk gördüğümde yemediğime pişman ettin” demiş.

Güçlü olanlar bahanelere sığınarak her zaman kendilerini haklı çıkarırlar.

ÖYKÜ (HİKAYE)

- ❧ Yaşanmış yahut yaşanması mümkün olayların aktarımıdır.
- ❧ Zaman ve yer belirlidir.
- ❧ Belli bir teması ve mesajı vardır.
- ❧ Kısa ve mensur bir türdür.
- ❧ Yerinde verilen ayrıntılar vardır.
- ❧ Olay örgüsü; serim, düğüm, çözüm denilen bölümlerden oluşur.

Öykü

- Öykü yazarlarının gözlem gücü yüksektir.
- Öykü bir tek olayı anlatır.
- Anlattığı olay anlık bir parçadır.
- Kısıtlı uzunluğu olduğu için anlatım yoğundur.
- Serim bölümünde genellikle karakterler tanıtılır.
Olayın yeri ve zamanı verilebilir.
- Düğüm bölümünde olay başlayıp merak ögesiyle birleştirilerek tırmandırılır.

Öykü

- Çözüm bölümünde olay sonuçlanır merak edilen durum sona erer.
- Birinci kişi (ben anlatıcı) veya üçüncü kişi ağzından anlatılır. Genellikle üçüncü kişi ağzından anlatım yaygındır.
- Üçüncü kişi anlatıcı her şeyi gören ve bilen özelliğe sahiptir.

Öykü

- Öykülerin içinde anı, mektup gibi diğer türlerden parçalar bulunabilir.
- Birçok karakter tarafından anlatılabilir.
- Tüm bu genel özelliklerinin yanısıra özellikle postmodernizmin etkisi ile öykü her zaman baştan sona akan sıradan sıyrılmış hatta küçürek öykü denilen türü ile farklı bir boyuta geçiş yapmıştır.

Öykü

ÖYKÜ ÇEŞİTLERİ

Maupassant Tarzı Öykü (Olay Öyküsü):

☞ Klasik serim-düğüm-çözüm üçlüsüne uygun ilerler.

Okurda heyecan uyandırmak amaçtır.

☞ Olay anlatması en belirgin özelliğidir.

☞ Türk edebiyatındaki en ünlü temsilcileri: Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Reşat Nuri Güntekin'dir.

Öykü

Örnek Metin 4: Ömer Seyfettin- Kaşığı
[tıklayınız](#)

Öykü

Çehov Tarzı (Durum- Kesit Hikayesi):

- ❧ Herhangi bir olayı değil, günlük hayattan herhangi bir kesiti anlatan öykülerdir.
- ❧ Serim, düğüm, çözüm üçlemesi üzerinden ilerleme gibi bir amaç güdülmez.
- ❧ Keskin ulaşılan bir sonuç yoktur.

Öykü

- Merak ögesinin tırmandırılmasından ziyade duygu ve hayaller ön plandadır.
- Olayların gelişmesi büyük oranda okurun hayal dünyasına bırakılır.
- Bu tarzın Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal ve Tarık Buğra'dır.

Öykü

Örnek Metin 5: Sait Faik Abasıyanık- Semaver
tıklayınız

Öykü

Modern Öykü:

- ❧ Bir tür olarak ilk kez ortaya çıkışı 1920'ler olarak kabul edilir ve öncüsü olarak Franz Kafka görülür.
- ❧ Modern insanın yozlaşmış yönlerini, bunalımlarını, sosyal bozuklukları aktaran bir türdür.
- ❧ Bir takım olağanüstülükler ve hayallerle sarılı günlük yaşam gerçekleri sunulur.
- ❧ Bu tarzın Türk edebiyatındaki ilk temsilcisi Haldun Taner'dir

Öykü

Örnek Metin 6: Franz Kafka- Avcı Gracchus
tıklayınız

Öykü

Küçürek Öykü / Kısa Kısa Öykü(Short Short Story):

- ✧ Az kelime ile durumun anın özünü verme çabası ile 20. yüzyılda ortaya çıkmış olan bir türdür.
- ✧ Yoğunluk , serbest çağrışım, müzikalite gibi unsurları barındırabilmektedirler.
- ✧ Türk edebiyatında; Ferit Edgü, Tezer Özlü, Sadık Yalsızuçanlar gibi isimler öne çıkmıştır.

Örnek Metin 7: Ferit Edgü-Öç:

“Öç

Köyün en hoppa kızıydı. Onu köyün en aptal gencine verdiler. Hiç çocukları olmadı. Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi.”

ROMAN

- “ Hayatı her cephesiyle geniş olarak kavrayan ve her şeyi bir akış, değişme ve gelişme olarak his ve idrak eden bir duyuş ve görüş tarzının ifadesidir. ”
- Hikayeden daha hacimli bir şekilde kalabalık kişi kadrosu, zaman, mekan öğelerinin katılımıyla olay örgüsü içerisinde gelişen kurmacadır.

Roman

Geniş bir plan içerisinde karakterlerin iç çatışmalarını, olayların ilerleyişini sunan bir türdür.

Değişmez özellikler taşıyıp eser boyunca aynı tavırları sürdüren tipler de roman içerisinde kullanılır.

Roman

14. Yüzyıl mensur yazılarının ardından 15. yüzyıl şövalye anlatıları ile temeli atılan tür, zamanla diğer birçok türü geride bırakmış ve edebiyatta yerini sağlamlaştırmıştır.
- İlk örneği Cervantes'in *Don Kişot* adlı eseridir.(1614)

Roman

☞ Türk edebiyatında ise mensur hikaye geleneğinden beslenip zamanla mesnevi anlatı biçimine dönüştükten sonra modern zamanda roman haline gelen bir geçmişi vardır.

Tanzimat döneminde

☞ Fenelon'dan Yusuf Kamil Paşa'nın yaptığı çeviri eser *Telemaque* ardından

☞ Şemsettin Sami tarafından yazılan *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat* eseri ilk telif romandır.

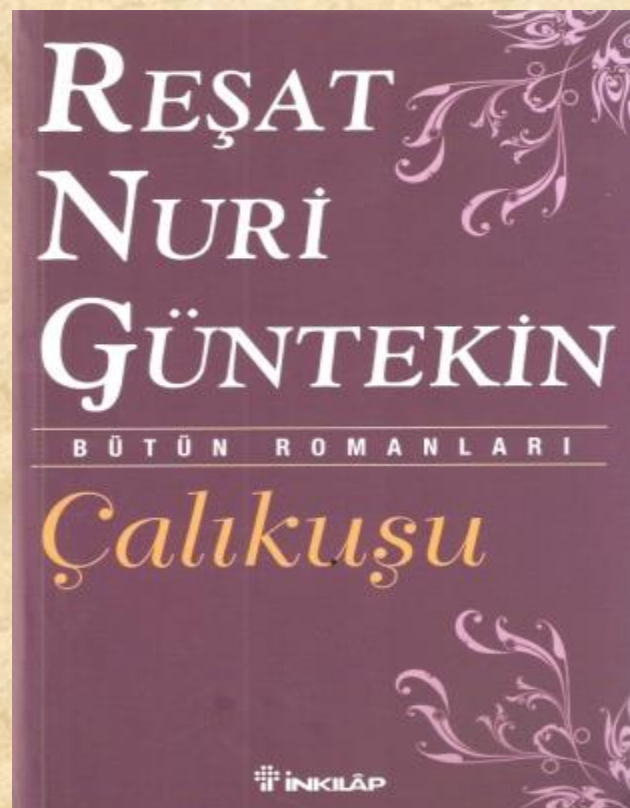
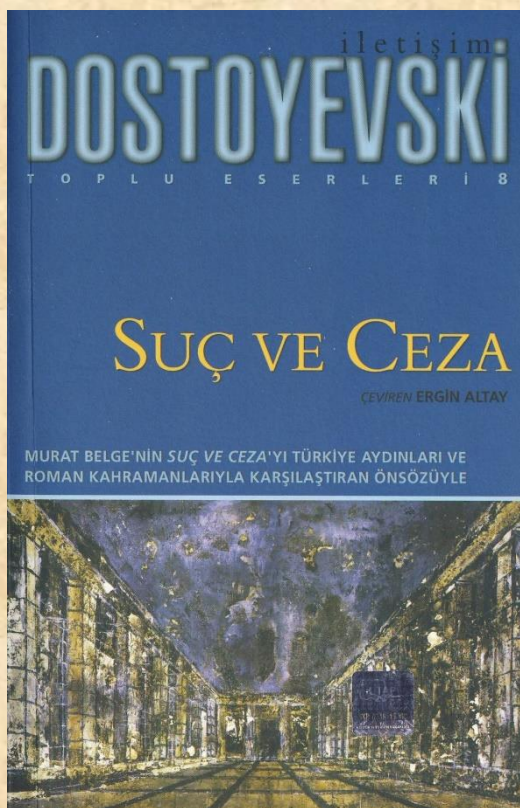
Roman

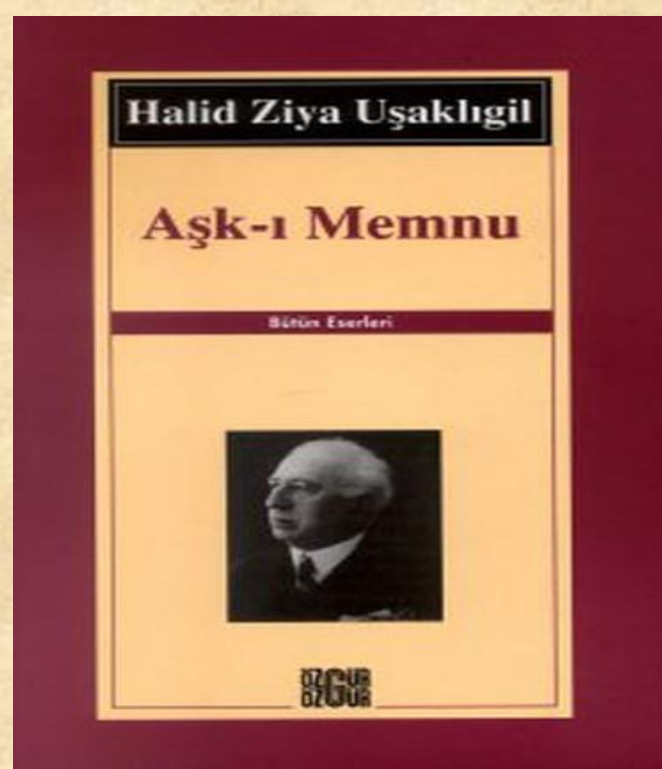
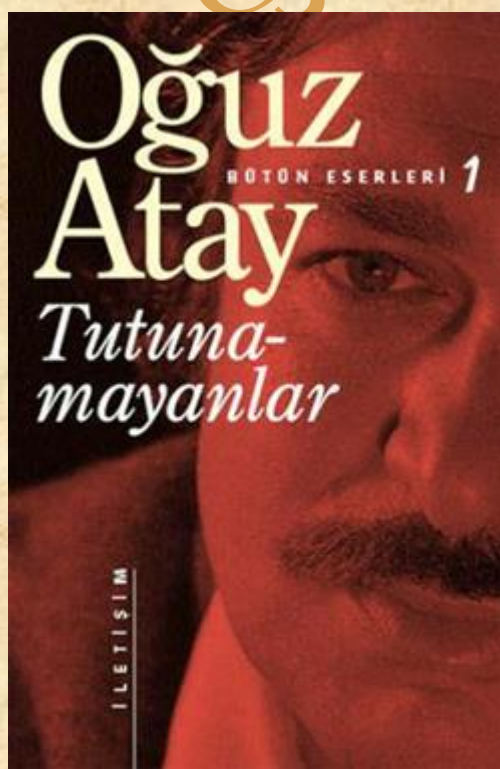
☞ Roman; serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.

☞ Konuları ve işlenişlerine göre töre romanı, aşk romanı, tarihi roman, macera romanı , karakter romanı, klasik roman, polisiye roman, romantik roman, realist roman, natüralist roman, postmodern roman... gibi türleri mevcuttur.

Roman

Roman

Başvurulan Kaynakları

- ❧ Odacı Serdar; *Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım* (2008) Konya
- ❧ Demir, Nurettin ve Emine Yılmaz *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım* (2009) 1. Basım. Ankara: Nobel Yay.
- ❧ Ed. Durmuş, Mustafa *Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı*. (2010) 1. Basım. Ankara: Grafiker Yay.
- ❧ Ed. Boz Erdoğan ve Ertuğrul Yaman *Üniversiteler İçin Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. (2013) 4. Basım. Ankara: Yargı Yay.